

SZKOŁA NEAPOLITAŃSKA

Opera i muzyka kościelna

Wielkie znaczenie – mała rozpoznawalność

Dokonania kompozytorów związanych ze szkołą neapolitańską zmieniły oblicze muzyki baroku, a wpływy tej szkoły sięga aż do końca XVIII wieku.

Nie byłoby muzyki Bacha i Haendla, gdyby nie twórczość szkoły neapolitańskiej.

Tymczasem nazwiska kompozytorów neapolitańskich są mało znane, i zwykle nie umieszcza się ich w „galerii sław” twórców muzyki baroku.

Generacje kompozytorów neapolitańskich

I. Francesco Provenzale (1624-1704)

I. Alessandro Scarlatti (1660-1725)

III. Leonardo Vinci (ok. 1690-1730), Leonardo Leo (1694-1744), Nicola Porpora (1686-1768), Francesco Feo (1691-1761), Giovanni Battista Pergolesi (1710-1736)

IV. Nicola Piccini (1728-1800), Giovanni Paisiello (1740-1816), Domenico Cimarosa (1749-1801), Niccolo Jomelli (1714-1774), Johann Adolf Hasse (1699-1783)

Królestwo Neapolu

- Do 1714 pod władzą Hiszpanii, 1714-1735 panowanie Austrii (Habsburgowie), 1735-1799 pod panowaniem hiszpańskich Burbonów;
- Liczne pałace i wille arystokracji
- Nieużliczone kościoły i klasztory (ok. 500 kościołów, 100 tys. duchownych na 4,5 mln ludności)
- Znaczący ośrodek kultury i myśli filozoficznej w okresie baroku
- Cztery konserwatoria

Konserwatoria - od sierocińców do wyższych szkół muzycznych

- od poł. XVI w. działa Casa dell'Anunziata - instytucja dobroczynna, w której porzucone lub osierocone dzieci kształci się muzycznie, umożliwiając im przyszłą pracę w jednym z licznych kościelnych zespołów;
- na podobny wzór organizowane są konserwatoria, które w XVII wieku przyjmiewają popularnością Dom Zwiastowania: 1. di S. Maria di Loreto, 2. S. Onofrio in Capuana, 3. della Pieta dei Turchini, 4. di Poveri di Jesu Christo.

Konserwatoria przekształcają się w szkoły muzyczne: nauczają w nich najlepsi muzycy Neapolu, uczniowie zjeżdżają z całych Włoch, a także z innych krajów.

- kastraci
- najpierw nauka kontrapunktu, potem aktualnego stylu
- partimento

Reforma opery - podział na seria i buffa

Accademia dell'Arcadia w Rzymie (zał 1690)

Apostolo Zeno (1668-1750)

Pietro Metastasio (1698-1782)

<https://operavision.eu/feature/metastasio-28-opera-librettos-and-still-counting>

- uporządkowanie akcji opery wg. klasycznych wzorców, libretto ma mieć wymowę moralną i lieto fine (szczęśliwy koniec)
- eliminacja wątków pobocznych (komicznych)
- osią dramatu konflikt virtus-amor (uczucie - powinność)
- ograniczenie liczby postaci (primo uomo, prima donna, qualche re, secundo uomo, secunda donna, ultima parte)
- specjalna konstrukcja libretta: recytatywy secco i accompagnato/arioso, aria da capo (ABA' dwie strofy pokazujące kontrastujące afekty w tej samej sytuacji), powtórzenie z popisem wokalnym śpiewaka.

opera buffa

Provenzale "Lo schiavo di sua moglie" 1672 - commedia per musica
opera buffa ma korzenie w commedia dell'arte i operze weneckiej
Giovanni Battista Pergolesi 1733 "La serva padrona"

- dialekt neapolitański
- bohaterowie przypominający żyjących ówcześnie ludzi
- postaci sprytnych fryzjerów, służących, pokojówek, niań;
- krótsze recytatywy, mniej rozbudowane arie, często stosowane ensamble;
- parlando

Giovanni Battista Pergolesi 1733 "La serva padrona"

https://www.youtube.com/watch?v=JOgzLyd0GTo&list=RDJOgzLyd0GTo&start_radio=1

Alessandro Scarlatti

- trzyczęściowa sinfonia jako uwertura (sz - w - sz)
- recytatyw jako wstęp do arii (niekiedy modulacja)
- rozbudowane arie da capo
- znacząca rola orkiestry
- wirtuozowska faktura wokalna w stile concerto, wykształconym na gruncie muzyce instrumentalnej (motoryka. długie biegniki gamowe, szybkie repetycje, duże skoki, motywy trójdźwiękowe)

G.F. Haendel - podróż włoska 1707-1709, zapoznanie się ze stylem neapolitańskim

Iament - Cara sposa "Rinaldo" <https://www.youtube.com/watch?v=4klwlCTLG6M>

aria di bravura - Vivi tiranno "Rodelinda" <https://www.youtube.com/watch?v=GCH-NxA7zFg>

bel canto, sarabanda Lascia ch'io pianga Rodelinda
<https://www.youtube.com/watch?v=U3wl0ECUdHE>

scena szaleństwa Ah, stigie larve "Orlando"
<https://www.youtube.com/watch?v=iIYPUsWZqCA>

Muzyka kościelna w stylu neapolitańskim

- *stile misto*: połączenie stylów – kontrapunktycznego, operowego i koncertowego;
- Znaczenie nauki o afektach
- Zatraceniu właściwego stylu kościelnego czy prawdziwy barok?
- Reakcja – Benedykt XIV „Annus qui” 1749

Style w muzyce kościelnej baroku

I poł XVII

- Stile antico
- Monodia
- Małe concertato
- Wielkie concertato
- Styl monumentalny

Po 1700

- Stile antico
  - <https://www.youtube.com/watch?v=2E5msegctT4> Antonio Lotti, przed 1717
  - <https://www.youtube.com/watch?v=qgEl64W1TAg> partitura
- Styl mieszany (neapolitański), konglomerat polifonii, wpływów opery i muzyki instrumentalnej

Najważniejsze gatunki liturgiczno-muzyczne

- Msza
- Nieszpory
- Litanie
- Pasje
- Drobne utwory (antyfony, ofertoria, propria mszalne itp.) – wokalno-instrumentalny koncert kościelny (wieloodcinkowy, potem wielocząstkowy), przekształca się w arie i duety da capo lub w formy kantatowe

Missa solemnis szkoły neapolitańskiej

- Stylus mixtus (stile misto): połączenie stile anticol, stylu operowego, stylu koncertującego, stylu concerto i formy ritornelowej wykształconej na gruncie koncertu instrumentalnego;
- Każdą część stałą mszy kompozytorzy dzielą na kilka zróżnicowanych obsadowo i stylistycznie części (msza kantatowa, msza numerowa, dawniej: msza orkiestrowa)
- Jako pierwszy wprowadza ariaę do mszy Alessandro Scarlatti (1707, 1720)
- Kompozytorzy z kolejnej generacji koncentrują się na ukazaniu afektowanego wyrazu (Pergolesi)

Współczynniki

- Tutti polifoniczne: najczęściej Kyrie, oraz tzw. Amen-fugi w Gloria i Credo – instrumenty zdwajają głosy wokalne lub prowadzą tematy i kontrapunkty niezależnie;
- Tutti deklamacyjne (ekwiwalent recytatywu): chór – sylabiczna deklamacja, homorytmia, rolę melodyczno-tematyczną przejmują instrumenty;
- Arie i duety, najczęściej o formie AB (Kirchenaria): mało tekstu, liczne powtórzenia, progresje, ozdobniki, niekończące się melizmaty; charakter wirtuozowski bądź liryczny – w zależności od afektu

A. Scarlatti – Missa Sancta Cecilia (1720)

- <https://www.youtube.com/watch?v=x94NEb1IGWU>
  - Pergolesi - Stabat Mater
  - 1.
  - 4. Quer meorebat et dolebat
  - 5. Quis est homo
- <https://www.youtube.com/watch?v=ufy4AGOFVAI>

Tekst: <https://brewiarz.pl/czytelnia/stabat.php3>

J. S. Bach – Msza h-moll

- Pierwotna wersja Sanctus w 1724
- Kyrie –Gloria w 1733 podarowane Augustowi III w Dreźnie
- Reszta części skompilowana w ostatnich latach życia
- Rękopis zapisany w czterech częściach, w latach 1945-1977 znajdował się w Bibliotece Jagiellońskiej

https://en.wikipedia.org/wiki/Mass_in_B_minor

Kyrie <https://www.youtube.com/watch?v=zS2biN257sQ>

Quoniam tu solus <https://www.youtube.com/watch?v=3FLbiDrn8IE>

Crucifixus <https://www.youtube.com/watch?v=hyUDe-l6xQ>

Confiteor <https://www.youtube.com/watch?v=rwda71H3VE4>